

Dreyfusaffären inifrån

Alfred Dreyfus degraderas vid en offentlig akt framför Ecole militaire den 22 december 1894. Efter en samtida teckning.

LITTERATUREN om Dreyfusaffären intar ett nyligen utkommet arbete av Maurice Paléologue, *Journal de l'Affaire Dreyfus* (Librairie Plon, 750 franc) en särställning. Paléologue, känd som diplomat och författare till en rad älskvärd obetydliga furstebio- grafier, var under hela Dreyfusaffären tjänsteman i franska utrikesdepartementet med uppgift

att sköta departementets förbindelser med krigsministeriet och generalstaben. Han förde under denna tid dagbok, och denna dagbok har i förkortad och re- tuscherad form efter hans död ut- givits. Såvitt bekant är det för- sta gången en fransk ämbetsman som i denna sin egenskap följt Dreyfusaffären, men inte hörde till de aktiva angripna eller för- svararna av Dreyfus, givit en re- dogörelse för intryck och hän- delser. Det har blivit en mycket rangslände miljöskildring med en del faktiska nyheter i detaljer.

I december 1894 dömdes Dreyfus till livstids deportation för hög- förräderi; i september 1899 re- viderades domen av en ny dom- stol och regeringen benådade helt Dreyfus. Under hela denna tid följde Paléologue affären såsom utrikesdepartementets ombud, och han förde otaliga samtal i frågan med sina chefer inom departe- mentet och officerarna inom den

militära ledningen. Till det in- tressanta i boken hör hur Pa- léologue småningom blev överty- gad om Dreyfus oskuld, flera år innan denna oskuld blev uppen- bar för den breda opinionen. Till en början utgick Paléologue från att Dreyfus var skyldig. Det var naturligt att anta att en fransk militärdomstol, även om den ar- betade bakom lyckta dörrar, inte kunde fälla en på de lösaste in- dicier grundad dom. Under denna tid tolkade Paléologue sina egna erfarenheter och de uppgifter han fick från annat håll som bevis på att Dreyfus var skyldig. Sedan han varit vittne till den ohyg- gliga degradationsakten, då en ge- neral under folkets jubel rev epä- letterna från Dreyfus uniform och bröt sönder hans värja, förklarade han inför sina förmän i utrikes- departementet att Dreyfus upp- trädande under akten var ett klart bevis på att domen var rättvis; visserligen ropade Dreyfus gång på gång att han var oskyldig, men han gjorde det på ett sådant sätt att alla blev övertygade om hans skuld. Ganska länge blev denna inställning bestämmande för Pa- léologue. Då det kom fram att be- visen mot Dreyfus var tvivelaktiga eller osäkra, tänkte han som män- ga andra fransmän att detta för- hållande borde tydas så att de verkligt överväldigande bevisen mot Dreyfus måste hållas hem- liga på grund av sin politiskt far- liga natur; just bevisningens svag- het, eller rättare sagt dess obe- fintlighet, blev alltså ett skäl att tro på domens rättvisa.

Småningom ändrade Paléologue uppfattning, utan att han själv klart kan ange när omkastningen kom. Han märkte att ämbetsmän och generaler var rädda för att tala om saken, att officerarna i generalstaben lämnade stridiga uppgifter och vägrade att visa ho- nom de avslöjande dokument som de påstod sig inneha, han påver- kades av de politiker och skri- benter vilka tog sig an Dreyfus sak. Av särskild vikt var samtalen med skriftexperten Bertillon; han fick klart för sig att Bertillon var en virrpanna som genom en kom- plicerad kvasivetenskaplig fraseo- logi gjort intryck på militärdom- stolen och därigenom bidragit till Dreyfus fällande. När Paléologues hållning väl förändrats såg han plötsligt att de intryck och åsik- ter han förut haft var rena in- billningar, och han började, om också inte med någon större ener- gi, att i sin officiella verksamhet ta sig an Dreyfus sak. Både då kassationsdomstolen i Paris be- handlade frågan om en revision av 1894 års dom och sedermera under processen i Rennes 1899 sökte Paléologue genom föredrag- ningar och samtal med medlem- mar av domstolen driva sin upp- fattning.

Legendbildningen under Drey- fusaffären beskrivs med skärpa. Ett gott exempel är "den histo- riska natten". Enligt general Mer- cier och andra skulda ledande po- litiker och militärer vid ett natt- ligt sammanträde i december 1894 ha väntat på en krigsförklaring från Tyskland på grund av an- klagelserna mot Dreyfus. Det var här fråga om en ren förfälskning eller om ett fantastiskt minnes- fel; vad som faktiskt förelegat var att konseljpresidenten och krigs- ministern jämte några underly- dande tjänstemän under en kort stund diskuterat ordalydelsen i ett svar på en hänvändelse från den tyske ambassadören. Över huvud sökte Dreyfus motståndare göra gällande att klarhet inte kunde ges därför att den tyske kejsaren var personligen inblandad i affä- ren; det påstods rent av att en direkt skriftväxling förelåg mellan honom och Dreyfus.

Av boken framgår emellertid ännu tydligare än av tidigare bö- cker i ämnet att man från tyskt håll gjorde allt som kunde göras för att visa Dreyfus oskuld. I noter till det franska utrikesdeparte- mentet, i personliga hänvänelser från kejsar Vilhelm, i tal i riks- dagen förklarades på heder och samvete att den tyska ambassa- den i Paris inte haft något att göra med Dreyfus, och liknande försäkringar kom från andra stats- ledningar, som genom privata och officiella uppgifter från den tyska regeringen informerats om det verkliga förhållandet. Alla dessa aktioner var lönlösa; den nationa- listiska pressen och de nationa- listiska politikerna svarade med påståendet att de tyska deklara- tionerna var bevis på att tyskarna ville skydda den franske för- råderen.

Paléologue, sedermera medlem av Franska akademien och berömd som mondän litteratör, hade un- der affären livliga förbindelser med de intellektuella kretsar som i elegant antiintellektualism an- såg sanningsfrågan betydelselös och höll på att Dreyfus dom skulle stå fast därför att en revision skadade Frankrike. Till belysnin- gen av denna förvridna miljö bi- drar boken med åtskilliga exem- pel. Typiskt är ett uttalande av Paul Bourget som vid denna tid stod på höjden av sitt rykte som nationell och katolsk romanförfat- tare: "Ja, jag förstår att ni vill invända med att tala om rättvi- san. Men jag bryr mig inte alls om rättvisan. Kom ihåg Goethes beundransvärda ord under belä- ringen av Mainz: 'Jag föredrar en orättvisa framför en oordning!'"

HERBERT TINGSTEN